

Eierskapsmelding for Bodø kommune

(Vedtatt i sak PS85/16. juni 2021)

Innhold

1. Innledning	2
2. Eierskapspolitikk	2
3. Eierstyring i Bodø kommune.....	2
4. Prinsipper for god eierstyring	5
5. Hovedmotiv for eierskap.....	6
6. Aktiv eierstyring - resultatmål, utbytte og avkastning.....	7
7. Samfunnsansvar	7
8. Stiftelser	8
9. Selskapsoversikt.....	9

1. Innledning

Eierskapsmeldingen gir rammer for hvordan bystyret gjennom styring og kontroll skal utøve eierskap på vegne av Bodø kommune gjennom en målrettet, forutsigbar og langsiktig eierskapspolitikk.

2. Eierskapspolitikk

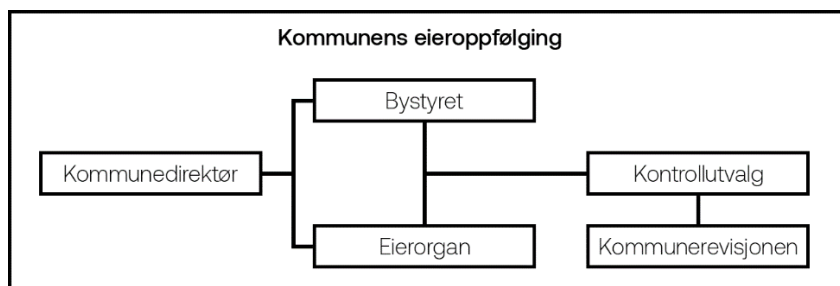
Eierskapsmeldingen skal tydeliggjøre hva en aktiv og god eierskapspolitikk innebærer for Bodø kommune. Kommunen har stor frihet til å velge hvordan tjenestene og virksomheten skal organiseres. Når kommunen organiserer tjenesteproduksjonen innenfor kommunen som organisasjon, gjelder de styringssystemene som følger av kommuneloven: Bystyret har i utgangspunktet all beslutningsmyndighet. Når bystyret velger å organisere en del av kommunens virksomhet gjennom ulike typer selskaper, endres imidlertid betingelsene for folkevalgt styring og kontroll. Bystyret får da en eierrolle og må styre selskapet gjennom selskapets eierorgan. Denne rolleendringen endrer likevel ikke bystyrets ansvar for kommunens samlede virksomhet, dvs. også tjenester som er organisert i selvstendige rettssubjekter utenfor kommuneorganisasjonen. For at folkevalgte skal kunne påvirke og styre selskapene i tråd med de formål som er satt, er det viktig å være bevisst de mulighetene som finnes og at eierskapspolitikken blir gjenstand for en bred og helhetlig prosess.

Bodø kommune har direkte eierandeler i aksjeselskaper, interkommunale selskaper, samt engasjement i stiftelser/selveiende institusjoner. Disse selskapene forvalter store verdier. Videre deltar Bodø kommune i interkommunalt samarbeid.

Gjennom eierskapsmeldingen etablerer bystyret overordnede prinsipper for kommunens forvaltning av eierposisjoner. Videre omhandles eiers forventninger til samfunnsansvar, premisser for valg av selskapsstyrer og forventninger om utbytte og avkastning. Eierskapsmeldingen legger også premisser for hvordan kommunedirektøren skal ivareta det løpende arbeidet med eierskap og oppfølging av selskapene som Bodø kommune eier helt eller delvis.

3. Eierstyring i Bodø kommune

Hovedformålet med eierstyring er å sikre en god utvikling for selskapene, langsiktig verdiskaping og god og forutsigbar styring, samt sørge for å følge opp vedtatt eierpolitikk og eierstrategier. Løpende eierstyring innebærer regelmessig og formalisert kontakt mellom kommunen og selskapene/-foretakene, sikre god rapportering på mål og forventninger, sikre gode prosesser ved gjennomføring av valg, strategiendringer med videre.

Bodø kommunes eieroppfølging med roller

Bystyret

Bystyret er kommunens øverste myndighet med overordnet ansvar for den samlede virksomheten, og har av den grunn en sentral rolle i kommunens eierforvaltning. Kommuneloven og relevante særlover angir bystyrets ansvar og myndighet.

Bystyret skal;

- vedta kommunens eierpolitikk gjennom eiermeldingen
- vedta selskapsspesifikke eierstrategier
- føre tilsyn og kontroll med forvaltningen av eierinteressene
- vedta kjøp og salg av aksjer
- vedta etablering og avvikling av alle typer selskaper
- gjennomføre styrevalg til kommunale foretak
- behandle saker av stor prinsipiell eller strategisk betydning

Formannskapet skal;

- ha rollen som eierutvalg, jf delegeringsreglementet for Bodø kommune
- behandle generalforsamlings-/representantskapsdokumenter før generalforsamling/representantskap, i samarbeide med fullmektigen/representanten i eierorganet
- Innstille til bystyret i saker som gjelder eierskap og eierstrategier
- Beslutte forhandlinger i saker som gjelder kjøp og salg av selskaper
- Være det foretrukne organ for dialog mellom eier og selskap der dette ikke ivaretas gjennom spesifikke eiermøter. En del av dialogen skal være å uttrykke forventninger til resultater, utbytte og avkastning.

Valgkomite

Bystyret oppnevner en valgkomite bestående av tre personer som fremmer forslag på kandidater til selskapenes styre der selskapene ikke har valgkomité. I selskaper med egen valgkomité vil valgkomiteen innstille medlemmer til selskapets valgkomite der dette ikke ivaretas av selskapenes vedtekter.

Eierorganet

Kommunen skal fremme sine eierinteresser gjennom eierorganet. Bystyret er eierorgan for kommunale foretak, formannskapet er eierorgan for heleide aksjeselskap, representantskapet er eierorgan for interkommunale selskap. For deleide aksjeselskap er enten representantskap eller generalforsamling selskapets eierorgan.

Eierorganet skal;

- velge styremedlemmer
- vedta etablering og avvikling av datterselskap, uavhengig av selskapsform på morsselskapet
- vedta investering i eierandeler i andre selskapsformer, uavhengig av selskapsform på morsselskapet
- sikre at eiermelding og selskapsspesifikke eierstrategier følges opp av selskapsledelsen
- behandle enkeltsaker som i ulik grad er av stor strategisk og/eller prinsipiell karakter

Kommunedirektøren har en sentral rolle med hensyn til;

- saksforberedelse av eiersaker som skal til politisk behandling
- fremme forslag til endring av eierskapspolitikken
- fremme forslag til selskaps-spesifikke eierstrategier
- utarbeide årlige eierberetning
- bistå/delta i eiermøter med selskapsledelse
- samarbeid med andre eierkommuner og aktører
- forberede valgkomiteens arbeid
- forvalte de løpende oppgaver knyttet til kommunens eierskap

For kommunale foretak gjelder særskilt;

- kommunedirektøren skal påse at sak fra foretakets styre som legges fram for bystyret er forsvarlig utredet, og at bystyrets vedtak blir iverksatt
- dersom en sak skal besluttes av bystyret skal kommunedirektøren gis anledning til å uttale seg om saken før styret i foretaket treffer vedtak. Kommunedirektøren kan med hjemmel i kommuneloven instruere foretakets leder om at iverksettelsen av en sak utsettes til bystyret har behandlet den aktuelle saken

Løpende håndtering av kommunens eierskap utføres av kommunedirektøren. Kommunedirektøren er ansvarlig for utvikling av rutiner og forvaltningen av disse.

Kommunedirektør har ikke en formell rolle i eierstyringen av de kommunale selskapene. Kommunedirektøren har imidlertid en sentral rolle med hensyn til å legge til rette for den politiske eierstyringen av selskapene

Kommunedirektør er representert på kontaktmøter mellom den politiske ledelsen og kommunale selskap. Ordfører og kommunedirektør representerer også kommunen på eiermøter. Kommunedirektør har ikke instruksjons- og omgjøringsmyndighet overfor styret eller den daglige ledelsen i interkommunale selskap og aksjeselskap. Eierstyring utøves gjennom eierorganene.

Kontrollutvalg

Kontrollutvalget er ansvarlig for å føre løpende tilsyn og kontroll med den kommunale forvaltningen gjennom revisjon.

- Kommunerevisjonen gjennomfører selskapskontroll på oppdrag fra kontrollutvalget.
- Selskapskontroll er todelt; en obligatorisk del som benevnes eierskapskontroll og utvidet eierskapskontroll (omfatter i tillegg forvaltningsrevisjon).
- Eierskapskontroll innebærer en vurdering av eierskapsutøvelsen og forhold knyttet til rapportering og informasjonsflyt fra et eierperspektiv, herunder en vurdering av om kommunen har etablert tilfredsstillende retningslinjer for utøvelsen av eierskapet. Utvidet eierskapskontroll inneholder i tillegg forvaltningsrevisjon som er vurderinger av økonomi, produktivitet, måloppnåelse og virkninger utfra bystyrets vedtak og forutsetninger.

Eierskapspolitikken vil dermed understøtte selskapskontrollene. Selskapskontrollene vil igjen bidra til å sikre at eierskapspolitikken implementeres i styringen og driften av selskapene.

Selskap/foretaksstyret

- Styrevervet er personlig verv hvor den enkelte er ansvarlig for sine handlinger uavhengig av selskapsform. Styret representerer ikke eierne, men skal ivareta selskapets interesser.
- Styresammensetningen skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart.
- Styret har det overordnede ansvaret for forvaltningen av selskapet og for å føre tilsyn med den daglige ledelsen og selskapets virksomhet.
- Styret skal forvalte selskapet innenfor de rammer som er trukket opp av eierne i bl.a. formålet/vedtektene.

4. Prinsipper for god eierstyring

KS har utarbeidet 21 anbefalinger om eierstyring, selskapsledelse og kontroll av kommunalt-/fylkeskommunalt eide selskaper og foretak. Formålet med prinsippene og anbefalingene er å avklare roller og ansvar, sikre åpenhet og ryddige beslutningsprosesser, redusere ulike typer risiko, stimulere til verdiskapning gjennom å legge til rette for økt effektivitet og styrket konkurransedyktighet mv. Bodø kommunes overordnede prinsipper for eierstyring er utformet med utgangspunkt i de ovennevnte prinsippene og anbefalingene. Prinsippene er imidlertid tilpasset eierskap i kommunal sektor og lokale forhold.

Prinsippene er i utgangspunktet gjeldende for samtlige selskap. Kommunen skal utøve eierstyring i tråd med prinsippene. Prinsippene angir også forventninger til selskapenes virksomhet. Forventningene er hovedsakelig rettet mot foretak og selskap der kommunen har en betydelig eierandel. Prinsippene er imidlertid utarbeidet på bakgrunn av allment aksepterte retningslinjer for god eierstyring og selskapsledelse. Det er derfor naturlig at prinsippene også etterleves av selskap der kommunen har en mindre eierandel.

Prinsippene skal bidra til å styrke tilliten og omdømmet til både kommunen og selskapene gjennom å legge til rette for ryddige beslutningsprosesser, sikrer åpenhet knyttet til kommunens eierstyring og selskapenes virksomhet, klargjøre ansvar og roller mellom eiere, styre og den daglige ledelsen utover det som følger av lovgivningen, bidrar til å sikre økt effektivitet og verdiskapning samt en samfunnsansvarlig forretningsdrift. Bodø kommunes overordnede prinsipper for eierstyring og selskapsledelse er oppstilt i tabellen under

Bodø kommunes ti prinsipper for eierstyring
1. Valget om å etablere et selskap og valg av selskapsform skal baseres på en analyse av kommunens styringsbehov og mål for virksomheten
2. Bodø kommune skal angi klare og langsiktige mål for selskapene. Styret er ansvarlig for å realisere målene.
3. Bodø kommune skal fremme sine interesser ovenfor kommunale selskap gjennom eierorganene
4. Selskapenes kapitalstruktur skal være tilpasset formålet med eierskapet og selskapenes situasjon
5. Det skal være åpenhet knyttet til Bodø kommunes eierskap og selskapenes virksomheter basert på prinsipp om meroffentlighet, samt legges til rett for interne dialogprosesser foran møter i representantskap og bedriftsforsamlinger
6. Selskapene skal være bevisst på sitt samfunnsansvar.

7. Styret skal på et uavhengig grunnlag ha en aktiv rolle med hensyn til service, kontroll, strategi og ressursituasjon.
8. Styresammensetning skal være kjennetegnet av kompetanse, kapasitet og mangfold ut fra selskapets egenart.
9. Godtgjørelse til styret skal framstå som rimelig ut fra ansvar, kompetanse, arbeidsbyrde og virksomhetens kompleksitet. Lønnsnivå for ledere skal være konkurransedyktig, men ikke nødvendigvis lønnsledende innenfor sektoren.
10. Styret skal påse at selskapet har god internkontroll og hensiktsmessige systemer for risikostyring i forhold til virksomhetens karakter

Tabellen viser prinsipper for eierstyring og selskapsledelse.

5. Hovedmotiv for eierskap

Bodø kommune har et strategisk og langsiktig perspektiv med sitt eierskap og det skal være tydelige mål med eierskapet. Selskapers primær oppgave er å drive virksomheten lønnsomt og effektivt ut fra vedtatt eierstrategi og øvrige gitte rammebetingelser/forutsetninger.

Grunnlaget for etablering av selskap/samarbeid er blant annet ut fra ønsket om å oppnå en mer kostnadseffektiv tjenesteproduksjon, bedre ansvars- og oppgavefordeling i kommunen, mer oversiktlig organisasjon, juridiske hensyn, fristilling av tjenester, behov for effektive samarbeidsløsninger med andre kommuner. Etablering av selskaper/samarbeid kan grovt inndeles ut fra følgende formål:

Finansielt motivert

Hovedbegrunnelsen for eierskapet er muligheter for økonomisk utbytte av innskutt kapital, men med en avgrenset risiko i forhold til kommunens totale økonomi. Et rendyrket finansielt eierskap kjennetegnes ved en målsetting om å oppnå størst mulig avkastning av den investerte kapitalen. En videreføring av eierskapet vil derfor avhenge av risikoen og den forventede avkastningen forbundet med investeringen. Aksjonærene vil som regel innta en passiv eierrolle.

Et rendyrket industrielt eierskap kjennetegnes derimot av en aktiv eierstyring. Selskapet vil ofte anvendes som et virkemiddel for å sikre lokal kompetanse, næringsutvikling og sysselsetting. Aksjonærene har en bevisst holdning til selskapets organisering, virksomhet, strategi mv. som uttrykkes overfor selskapets ledelse gjennom eierorganet.

Politisk motivert

Selskapsdannelser der begrunnelsen for eierskapet er strategiske valg om å posisjonere kommunen eller Bodø regionen.

Effektivisering av tjenesteproduksjonen

Økonomisk motivert gjennom at spesialisering og fellesløsninger kan føre til mer effektiv tjenesteproduksjon. Normalt knyttet til økt oppdragsmengde og bedre forvaltning av anleggsmidlene.

Samfunnsøkonomisk motivert

Selskapsdannelser motivert og begrunnet ut fra at kommunen gjennom selskapet totalt sett vil oppnå gunstigere resultater eller gjennomføring av oppgaver. Involverer offentlig engasjement og styring. Dette innebærer med andre ord også selskapsdannelser som en del av å være en større samfunnsaktør.

Regionalpolitisk posisjonering

Selskapsdannelser motivert og begrunnet i at det styrker regionens muligheter og posisjon til å gjennomføre oppgaver i forhold til andre regioner og nasjonale aktører. Posisjonering for å utløse statlige midler kan også være en del av begrunnelsen.

6. Aktiv eierstyring - resultatmål, utbytte og avkastning

Bodø kommunes forventninger til selskapene/samarbeidet vil variere avhengig av grunnlaget for etableringen av selskapene/samarbeidet. Forventninger til resultater, utbytte og avkastning skal være en sentral del av dialogen med selskapet.

Resultatmål:

For selskaper der det foreligger andre spesifikt definerte mål enn rent forretningsmessige, og som ikke opererer i et marked, vil avkastningsforventninger kunne erstattes av andre mål som for eksempel effektivitetsmål. Kommunen sikrer god eierstyring gjennom tydeliggjøring av mål og resultatkrav i det eierstrategiske arbeidet knyttet til hvert enkelt selskap.

Utbytte:

Bodø kommune vil som eier, gi uttrykk for forventninger til selskapets utbytte, der det er aktuelt. Utbytteforventninger skal reflektere hva Bodø kommune som eier mener er riktig balanse mellom utbytte og tilbakeholdt overskudd i forhold til størrelsen på selskapets egenkapital.

Avkastningsmål:

For de selskapene som i stor grad har forretningsmessige mål, er avkastningskrav et sentralt element for eier. Bodø kommune ønsker en positiv verdiutvikling for sine investeringer, og et viktig mål for selskapene er at de oppnår høy avkastning på investert kapital. Med avkastningsmål menes den avkastningen eier kan forvente å få på sine investeringer over tid sett i forhold til investeringens risiko.

7. Samfunnsansvar

Selskap og foretak som Bodø kommune har eierskap i skal ta samfunns- og miljøansvar, ut over det som er pålagt ved lov. Det forventes at alle selskaper og foretak tar samfunnsansvar og har utviklet egne holdninger til forhold som bl.a. etikk, forebygging av korrupsjon, miljø og bærekraft, likestilling og integrering. Bedrifter har en viktig samfunnsrolle og påvirker samfunnsutviklingen og nærmiljøet der de virker, og det er viktig at dette reflekteres i både styring og ledelse.

Kommunale foretak er som del av kommuneorganisasjonen og er dermed forpliktet til å følge føringene som Bodø kommune har utarbeidet for sitt samfunnsansvar, herunder etiske retningslinjer, overordnet arbeidsgiverpolitikk, ulike miljøtiltak m.m.

For Aksjeselskapene og Interkommunale selskapene forventes det at styrene har innarbeidet samfunnsansvar og at dette er integrert i selskapets virksomhet og strategier.

Arbeidsgiverpolitikk, Bodø kommunes arbeidsgiverpolitikk gir føringer for gjennomføring av konkrete tiltak innen HMS, lønnspolitikk, rekruttering, lederutvikling, mangfold og inkludering, kompetanseutvikling m.m. Kommunale foretak skal følge dette i sin helhet. Kommunen forutsetter at AS'er og IKS'er har en arbeidsgiverpolitikk i samsvar med lov og avtaleverk.

Miljø og bærekraft, Bodø kommune forventer at selskapene tar miljøansvar i tråd med vedtatte føringer i klima- og energiplanen vedtatt av Bodø bystyre. Selskapenes arbeid med miljøspørsmål må skje systematisk og dekke hele verdikjeden i virksomheten. Mål, gjennomføring og evaluering av miljøarbeidet må være klart angitt. Foretak og selskap skal være miljøsertifisert.

Etikk, Kommunens etiske retningslinjer uttrykker etiske normer for ansatte, folkevalgte og styrerepresentanter i kommunale foretak. Kommunen har blant annet utviklet rutiner som legger til rette for varsling av kritikkverdige forhold. Bodø kommune forventer at de selskap som kommunen har eierinteresser i legger kommunens etiske normer og etiske problemstillinger til grunn for sitt arbeid på dette området.

Korrupsjon, Bodø kommune forventer at selskaper kommunen har eierandel i har nulltoleranse for korrupsjon.

Arbeidslivskriminalitet Alle selskaper og foretak skal ta forholdsregler for å hindre arbeidslivskriminalitet. Å tillate useriøse aktører og kriminalitet i slike kontrakter har store konsekvenser, herunder underleverandører. Arbeidslivskriminalitet undergraver rettferdig konkurranse og arbeidstakernes rettigheter.

8. Stiftelser

Stiftelser reguleres av Lov av 15. juni 2001 nr. 59 om stiftelser (stiftelsesloven) med tilhørende forskrifter. En stiftelse er et selvstendig rettssubjekt og etableres gjerne for å ivareta et bestemt formål. Stiftelsens styre skal ivareta dette formålet uten å se hen til andre interesser. Som oppretter av en stiftelse kan kommunen dermed ikke utøve direkte styring over stiftelsens virksomhet eller gjøre krav på andel i stiftelsens overskudd (ta utbytte). Oppretteren kan heller ikke løse opp stiftelsen. Organisering gjennom å opprette en stiftelse gjør virksomheten helt uavhengig av kommunen. Stiftelser inngår ikke i kommunens eierskapsmelding. I avsnittet under omtales to stiftelser som i formål ligger nært opp mot kommunen oppgaver. Dette gjelder Bodø kommunale boligstiftelse og Skjerstad boligstiftelse.

Boligstiftelser

Boligstiftelsene i Norge ble i all hovedsak opprettet på 60-tallet for å etablere et smidig og effektivt boligpolitisk redskap. Formålet var å løse de oppgavene kommunene sto overfor med å skaffe eldre og funksjonshemmede boliger. Da disse boligstiftelsene ble opprettet, gjaldt lov om sosial omsorg av 5. juni 1964. Kommunens boligpolitiske ansvar var ikke lovfestet der. Det skjedde først ved innføring av lov om sosiale tjenester i 1991.

Slik stiftelsesloven var før 2001 hadde kommunen mulighet til å styre boligstiftelsene, og disse ble knyttet tett opp mot kommunens boligpolitikk og var en integrert del av det kommunale tjenesteapparatet. Boligstiftelsene ble opprettet på oppfordring fra departementet, og var det valget kommunene hadde for å få statlige tilskudd som ble tildelt stiftelsene.

På dette tidspunktet var det anledning til å tildele stiftelsene offentlige midler med boligsosialt formål. Med innføring av stiftelsesloven fra 2001, ble det stilt krav om et klarere skille mellom oppretteren og stiftelsen. En stiftelse har ingen eiere, det vil si at den er uavhengig. I NOU 2016: 21 Forslag til ny stiftelseslov foreslås ytterligere skjerpelse av uavhengighetskravet. Dette innebærer i seg selv at kommunene *ikke* kan bruke boligstiftelsene slik de var tiltenkt.

Lovendringene har medført at stiftelsesformen er lite egnet for å oppfylle kommunenes lovpålagte oppgaver og som virkemiddel i kommunens boligpolitikk. Innstramningen i stiftelsesloven har fått utilsiktede virkninger og det bør derfor gis mulighet for oppløsning av denne type stiftelser. Det er strenge vilkår for oppløsning i gjeldende lov. Opphør praktiseres derfor strengt av tilsynsrådet for stiftelser - og det er nærmest umulig å få oppløst en boligstiftelse. Bodø kommune har tidligere fått avslag på søknad om oppløsning av Bodø kommunale boligstiftelse.

Stiftelsesloven er nå under revisjon. Kommunenes sentralforbund (KS) ønsker at stiftelsesloven endres slik at verdiene kan overføres med boligsosial forvaltning som spesifikt formål.

Overføring av stiftelsens boligmasse må kunne skje *uten* at det utløser dokumentavgift. Stiftelsesforeningen fraråder en slik utvikling. Ved å etterkomme kravet fra KS vil det kunne åpnes for at opprettere til andre grupper stiftelser også vil kunne argumentere for at en avvikling og tilbakeføring av formuesmassen til oppretteren er nødvendig.

9. Selskapsoversikt

Tabellen under viser kommunens direkte eierskap i ulike selskap. Underliggende aksjeselskap inngår ikke i oversikten.

Aksjeselskap	Andel	Interkommunale selskap IKS	Andel
Bodø Sentrumsforum AS	50,0 %	Bodø 2024 IKS	
Kunnskapsparken Bodø AS	2,5 %	Salten Kommunerevisjon IKS	
Tusen hjemmet Bodø AS	100,0 %	Helse- og Miljøtilsyn Salten IKS	
Bodø Spektrum AS	100,0 %	Iris Salten IKS	
Sentrumsterminalen Bodø AS	50,0 %	Salten brann IKS	
AS Landegode handel	30,0 %	Kommunale foretak	
Zahlfjøs AS	39,2 %	Stormen Konserthus Bodø KF	
Saltens Bilruiter AS	41,8 %	Bodø havn KF	
Langstranda Næringseiendom AS	33,3 %	Bodø Spektrum KF	
Bodø Energi AS	100,0 %	Samvirkeforetak (SA)	
AS Industribygg	100,0 %	Mørkvedhallen SA	
Salten Kraftsamband AS	40,0 %	Selskap med delt ansvar (DA)	
Bodø Produksjonssenter AS	100,0 %	Stadionparken Fellesanlegg DA	10,9 %
Frem Bodø AS	49,2 %		
Arktisk Filharmonisk AS	50,0 %		
Galvano Tia AS	0,2 %		
Nye Bodø Eiendom AS	51,0 %		
Bps nord - Veipakke Salten AS	50,0 %		